

זה השער לה' צדיקים יבואו בו

ספר

יעטה מורה

בין המצרים

דרשות ומאמרים
דברי חכמה ומוסר יקרים
להורות הדרך ילכו בה מישרים
לראות בטוב ה' בארץ חיים

שנאמרו מפי

הרה"ג יעקב ברוך הכהן טראב זצ"ל

רבה דשכונת התקווה וראש ישיבת "רבנו יוסף חיים" בעיר ת"א
בן הרה"ג עזרא הכהן טראב זצוק"ל ראב"ד דמשק

נדפס פעיה"ק ירושלים תוכב"א

שנת גמ ברכות יעטה מורה לפ"ק

תוכן העניינים

מועדים

קפז	ימי בין המצרים.....
קפו	הנגיעות – חורבן האדם.....
קפג	אריכות הגלות מחוסר האחדות.....
קצט	שערי ציון – שערים המצוינים בהלכה.....

ימי בין המצרים

הנגיעות – חורבן האדם

ידוע מה שאמרו רבותינו, אין אדם עומד על דעת רבו עד ארבעים שנה. ובישיבות נהגו, כאשר יוצאים ל"בין הזמנים", למסור שיחות על הסכנה האורבת ביציאת מהישיבה.

וכשעירים – אין מבינים על מה הרעש הגדול הזה, אולם כשמתבגרים מבינים יותר מדוע התרדה הגדולה הזאת.

הנה במ"ב כתב, שבימי בין המצרים יקפיד שחצי שעה במשך היום יצטער על חורבן בית המקדש, וכן כתב הבן איש חי לקרוא תיקון חצות גם ביום.

ולכאורה, מה הפירוש לבכות את החורבן, הרי זוהי חובה בכל יום להיות מיצר ודואג על חורבן ביה"ק, אלא שעל האדם להתבונן מה יכול לגרום החטא, ולמה יכול לחביא. ואין עניין דווקא לבכות את החורבן, אלא בשורש הדברים, שהאדם יתבונן מה גרם ליאת.

כמו שחולה שאינו מקבל את הטיפול המתאים, לעולם לא ייצא מחוליו, אלא רק על ידי שיקבל את הטיפול המתאים לו יוכל להבריא, הוא הדבר כאן, שהימים האלו הם בבחינת ימי תשובה עם ג' שלביהם: ידיעת החטא, התרמה והעזיבה, ואז יכול להיבראות מחדש.

והכרתי את הרב ינקוביץ שליט"א שעבר את השואה, והיה עושה תענית דיבור מי"ז בתמוז עד מוצאי יוה"כ. המבין את ערכם של ימים אלו, יודע לנצלם כמה שיותר.

וזהו ע"י שהאדם יודע את הסכנה האורבת לו, בשביל שיידע כיצד להינצל.

המשנית ר' יחזקאל לוינשטיין זצ"ל הצביע על הנקודה של הנגיעה, שהיא סובבת את האדם מראשו ועד כרעיו, שחובה מוטלת על האדם לדעת כיצד משפיעה עליו והדרכים להינצל ממנה.

וביאר זאת ע"פ מה שדקדק הסבא מקלם מדברי הרמב"ן על הפסוק בויקרא (טו, ז): "ולקח את שני השעירים והעמיד אתם לפני ה' פתח אהל מועד. ונתן אהרן על שני השעירים גורלות גורל אחד לה' וגורל אחד לעזאזל". שכתב שם וזה לשונו:

ורבי אברהם כתב אמר רב שמואל אע"פ שכתוב בשעיר החטאת שהוא לשם, גם השעיר המשתלח הוא לשם – ואין צורך, כי המשתלח איננו קרבן, שלא ישחט ואם יכולת להבין הסוד שהוא אחר מלת עזאזל תדע סוד¹⁴ וסוד שמו, כי יש לו חברים במקרא.

ואני אגלה לך קצת הסוד ברמזו בהיותך בן שלשים ושלוש תדענו והנה ר"א נאמן רוח מכסה דבר, ואני הרביל מגלה סודו שכבר גלו אותו רבותינו ז"ל במקומות רבים.

¹⁴ ויש שביארו כוונת ראב"ע מס' שלושים ושלוש, שאהרי שלושים ושלושה פסוקים מ"לעזאזל" תמצא את הפסוק "ולא יזבחו עוד את זבחייהם לשעירים". וממילא כשתבין את הפסוק, תבין מדוע לא שוחטין את השעיר המשתלח לעזאזל, שלא ייראה כזבח לשעירים.

ויש עוד פירוש שביאר האדמו"ר מקלויזנבורג זצ"ל, שהשלושים ושלוש זהו (תהילים קי"ג, יח) "גל עיני ואבימה", גל – בגימטריא שלושים ושלוש. שאם ידע האדם מדוע מביא הקב"ה עונש על האדם, יבין את השעיר המשתלח.

וביאר שקשה לתבוע מן האדם לקיים מצוות, כיוון שהוא אינו רואה את הטוב שתהיה לו בחירה, ולא מתקיים אצלו "ראה אנכי נתן לפניכם ברכה וקללה", וכשאינו רואה ברכה וקללה, ממילא אין לו בחירה, ומה שנראה לו – את זאת הוא עושה, ולכן אי אפשר לבוא אליו בטענות.

אולם, אחרי שירד הפסך ונדע, בגדר "ואבימה נפלאות מתורתך", ונדע את הברכה ואת הקללה, או אפשר לגלגל את השעיר.

אמרו בבראשית רבה (סה, י) ונשא השעיר עליו (שם, כב), זה עשו שנאמר (בראשית כג, יא) הן עשו אחי איש שעיר, את כל עונותם, עונות תם שנאמר ויעקב איש תם (שם כה, כז).

ומפורש מזה בפרקי רבי אליעזר הגדול (פרק מו), לפיכך היו נותנין לו לסמאל שוחד ביום הכפורים שלא לבטל את קרבנם, שנאמר גורל אחד לה' וגורל אחד לעזאזל, גורלו של הקב"ה לקרבן עולה, וגורלו של עזאזל שעיר החטאת וכל עונותיהם של ישראל עליו, שנאמר ונשא השעיר עליו.

ראה סמאל שלא נמצא בהם חטא ביום הכפורים, אמר לפני הקב"ה, רבון כל העולמים יש לך עם אחד בארץ כמלאכי השרת שבשמים, מה מלאכי השרת יחפי רגל כך הן ישראל יחפי רגל ביום הכפורים. מה מלאכי השרת אין בהם אכילה ושתייה כך ישראל אין בהם אכילה ושתייה ביום הכפורים מה מלאכי השרת אין להם קפיצה כך ישראל עומדין על רגליהם ביום הכפורים.

מה מלאכי השרת שלום מתווך ביניהם כך הן ישראל שלום מתווך ביניהם ביום הכפורים מה מלאכי השרת נקיים מכל חטא כך הן ישראל נקיים מכל חטא ביום הכפורים והקדוש ברוך הוא שומע עדותן של ישראל מן הקטיגור שלהם ומכפר על המזבח ועל המקדש ועל הכהנים ועל כל עם הקהל שנאמר וכפר את מקדש הקדש וגו', ע"כ אנדה זו והנה הודיענו שמו ומעשהו. (עיי"ש המשך דבריו)

ודייק הסבא מקלם עד כמה הנגיעה יכולה להפוך את מהות האדם, שתפקידו של הס"מ להיות קטיגור ולהזיק ולהצר ולצער ולהכתיים כמה שיותר. בכל זאת, ברנע שקיבל שוחד מתהפך ונעשה מקטגור לסנגור, שמשווה את עם ישראל למלאכי השרת.

והשוחד הוא השעיר לעזאזל. אם כן על אחת כמה וכמה, אדם יציר חומר, מלא נגיעות, ודאי שהשוחד והנגיעה יסלף את דעתו.

כמו שנאמר בפסוק (דברים מו, יז): "כי השוחד יעוור עיני חכמים ויסלף דברי צדיקים", אפילו חכמים שע"פ התורה נקראים חכמים, בכל זאת השוחד מעוורם.

ובודאי שאדם שיש לו נגיעה, אפילו במידות, ודאי שדעתו תשתנה.

ולכן מצינו רבים מבני התורה, שלאחר שנים עזבו את עולם התורה, שנגיעת העוה"ז השפיעה עליהם וביטלה מהם את כל דעותיהם הקדומות.

ובמ"ש שלמה המלך (משלי יד, טז): חכם ירא וסר מרע, וביאר רבינו יונה בשערי תשובה (ש"א, טז) וז"ל: ובאורו, החכם אף על פי שהוא סר מרע בכל מאמצי כחו, יירא ויחל אולי לא כלה חוקו ולא נזהר כדת מה לעשות.

ואת הנגיעה לא מרגישים בתחילה, אלא רק לאחר זמן, ובפרשה מוכת, שאפילו אחרי כמה שנים יכולה הנגיעה לפגוע בו.

וזהו בעניין בני גד ובני ראובן, (לב, ב) שביקשו מקום למרעה ולמקניהם וקניינם, ומשה רבנו טוען להם: האחיכם ילכו למלחמה ואתם תשבו פה, ואמר להם (לב, יד) "תרבות אנשים חמאים".

וביאר שם (ב) הרמב"ן, וז"ל: והנה משה חשד אותם כי יאמרו כן מפחד אנשי ארץ כנען שאמרו בהם המרגלים (יג, לא) לא נוכל לעלות אל העם כי חזק הוא ממנו, ולכן אמר להם שאינם בוטחים בה' כאבותם, ויסף עוד להענישם כהם להניחם במדבר ולכך ענו אותו, חלילה שנירא מהם, אבל נעבור חלוצים למלחמה ונחיה מהירים וראשונים לפני העם להלחם באויבי ה' כי לחמנו הם.

וכשנתבונן, הרי זהו דור חדש, לא אותו דור ששמע את דברי המרגלים, דהם בכלל מתי מדבר, א"כ איך ייתכן שישפיע עליהם מה ששמעו בקטנותם.

אלא רואים כאן נקודה, כמה יכולה להיות השפעה הנגיעה שיש לאדם כלפי עצמו.

ועוד, שבשל מקניהם הרב רצו להישאר בחו"ל ולא להיכנס לארץ ישראל, וזאת מכיוון שחמדו את ממונם, ואילולי המקנה הרב לא היו מואסים בארץ ישראל.

עד כדי כך, שמובא במדרש רבה (פ"ב פס"ח) על הפסוק ומקנה רב היה וכו', ד"א (קהלת י, ב) לב חכם לימינו זה משה, ולב כסיל לשמאלו אלו בני ראובן ובני גד שעשו את העיקר טפל ואת הטפל עיקר, שחיבבו את ממונם יותר מן הנפשות. שהן אומרים למשה גדרות צאן נבנה למקננו פה וערים לטפנו. אמר להם משה: אינה כלום, אלא עשו את העיקר עיקר תחלה, בנו לכם ערים לטפכם ואח"כ וגדרות לצאנכם, הוי לב חכם לימינו זה משה ולב כסיל לשמאלו אלו בני ראובן ובני גד.

אמר להם הקב"ה אתם חיבתם את מקניכם יותר מן הנפשות חייכם אין בו ברכה עליהם נאמר (משלי כ, כא) נחלה מבוהלת בראשונה ואחריתה לא תבורך.

והנה אלה, בני גד ובני ראובן, מסרו את נפשם ארבע עשרה שנה, יותר ממה שהתחייבו למשה רק שבע שנים, אלא נשארו ארבע עשרה שנה מבלי להיות עם המשפחה, וכל זה לעזור במלחמה. מ"מ קראו להם חכמים כסילים, וגרמו לזה מכיוון שהיה להם מקנה רב.

מספיק שהאדם ייגע בכסף בשביל שתיכנס בו חמדת הממון.

ואם בדור דעה עסקינה, מה נענה ענין, שמלאים נגיעות, כיצד נאמר שדעתנו ישרה ונכונה וללא נגיעות.

והעצה לזה היא על פי מה שאמר המדרש רבה (פ"ב כב פ"ז): שאלה מטרונה אחת את רבי שמעון בן הלפתא לכמה ימים ברא הקב"ה את העולם, אמר לה: לששת ימים שנא' (שמות ב) כי ששת ימים עשה ה' את השמים ואת הארץ. א"ל מאותה שעה ועד עכשיו מה עושה, א"ל יושב ועושה סולמות מעלה לזה ומוריד לזה לכך נאמר כי אלהים שופט זה ישפיל וזה ירים.

תדע לך, כשביקש שיעשירו בני ראובן ובני גד, הפיל את המדינים לפני ישראל כדי שיעשירו בני גד ובני ראובן. מה כתיב למעלה וישבו בני ישראל את נשי מדין ואת טפס ואח"כ ומקנה רב. הא שהשפיל הקב"ה את המדינים ורומם את ישראל לקיים מה שנאמר כי לא ממוצא וממערב ולא ממדבר הרים אלא כי אלהים שופט זה ישפיל וזה ירים.

וענין הסולם הוא, שעל האדם לדעת שמוזנותיו קצובים לו כבר מששת ימי בראשית – כמה יקבל בכל ימי חייו, ובראש השנה קובעים כמה מתוך זה יקבל באותה שנה. ובשהאדם אינו מסתפק במה שהקב"ה קצב לו, ורוצה לעלות בסולם – הקב"ה מעלהו, ואמנם עליה זו היא בבחינת "עושר שמור לבעליו לרעתו" (קהלת ה, יב).

וממון שאינו מגיע דרך הסולם, אלא ממה שנקצב לו לאדם לא שייך שיבוא ע"י תקלה, מה שאין כן במה שמגיע על ידי הסולם.

והראיה שכך הוא, שכתוב במדרש רבה (פ"ב כב פס"ו): ומקנה רב היה לבני ראובן ולבני גד, הלכה ג' מתנות נבראו בעולם, זכה באחת מהן נטל חמדת כל העולם, זכה בחכמה זכה בכל. זכה בנבוכרזא זכה בכל. זכה בעושר זכה בכל.

אימתי, בזמן שהן מתנות שמים ובאות בכח התורה. אבל נבוכרזא ועשרו של ב"ו אינו כלום, שכן שלמה אומר (קהלת ט) שבתי וראה תחת השמש כי לא לקלים המרוץ ולא

לגיבורים המלחמה וגם לא לחכמים לחם וגם לא לנבונים עושר וגם לא ליודעים חן כי עת
ופגע יקרה את כולם.

וכן ירמיה אומר (ירמיה ט) כה אמר ה' אל יתהלל חכם בחכמתו ואל יתהלל הגבור
בגבורתו אל יתהלל עשיר בעשרו כי אם בזאת יתהלל וגו'.

ומתנות אלו בזמן שאינן באין מן הקב"ה סופן להפסק ממנו וכו' וכן אתה מוצא בבני
גד ובני ראובן שהיו עשירים והיה להם מקנה גדול וחבבו את ממונם וישבו להם חוץ
מארץ ישראל לפיכך גלו תחלה מכל השבטים. שנא' (ד"ה א, ה) ויגלם לראובני ולגדי
ולחצי שבט המנשה. ומי גרם להם, על שהפרישו עצמם מן אחיהם בשביל קנינם. מנין,
ממה שכתוב בתורה ומקנה רב היה לבני ראובן וגו'.

מתנת הקב"ה לא ייתכן שתצא ממנה תקלה.

עושר שהאדם מבקש הוא סולם, ויכול לעלות בו ויכול לרדת בו, וזהו שאנו מתפללים
בכל יום – ואל תביאנו לידי ניסיון ולידי ביזיון, שבכל ניסיון מונח בו גם הביזיון. ואצל
בני גד ובני ראובן נבע כל זה מהנניעה הראשונית, אפי' שעברו כבר ארבעים שנה,
שכששמעו זאת היו קטנים, מ"מ הנניעה הזאת עשתה את שלה, שיימשכו אחרי המקנה.

וזהו שאמרו חכמים: נחלה מבוהלת בראשונה אחריתה לא תבורך, כשאדם רוצה
נחלה מבוהלת, לא תהיה ברכה באחריתה, וכדלעיל.

ודבר זה גורם לאדם להסתפק בדעתו, ויכול לעזוב את התורה, כי נגיעת העוה"ז
חמורה מאוד ופגיעתה חמורה, וה' יצילנו משגיאות ומנניעות אמן.

ולכן עלינו להתבונן בחורבן בית המקדש, וכל אחד יפשפש בבית המקדש הפרטי
שלו, מה מצבו, וינסה להיות כנה עם עצמו, לבדוק כמה בחר, ומה עושה למעשה. וע"י
שנעשה כך נזכה ל"גל עיני ואביטה נפלאות מתורתך".

אריכות הגלות מחוסר האחדות

בספר דרך עץ החיים כתב: חוב הוא מוטל על האדם לשים עצמו להתבונן, כי אם אינו מתבונן ומחשב, הנה לא תבוא חכמה לבקש אותו, ונשאר בחושך בלא ידיעה, והולך בדרכי ההבל ובאפילה, וסוף דבר יתן דין וחשבון לפני מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא, על שלא נשתמש מן החכמה ומן הכח אשר הטביע בו לעשות חיל. זה ודאי פיתוי היצר, הסיטרא אחרא, אשר ישתדל בכל עוז להפילו בזה ובבא, כי כבר ידע אם נפל בזה מעט נשאר לו לשוב ולהתקומם, כי ידיעת האמת מחזקת הנשמה ומרחקת ממנה היצר ודאי, ואין דבר מחליש הנשמה לפי היצר כחסרון הידיעה.

ואם היתה הידיעה רחבה ועומדת על לב בני האדם לא היו חוטאים לעולם, אך לא היה אפילו היצר קרוב אליהם ושולט עליהם, כמו שאינו שולט במלאכים. ולהיות שהקדוש ברוך הוא רצה שהאדם יהיה בעל יצר, שיוכל להיות מנוצח או נוצח בשיקול אחד, לכן שם בהם הידיעה, אך סגורה כגחלת, ושנוכל להתפשט כשלהבת, והבחירה ביד האדם. עכ"ל.

מבואר בדבריו, שאם אדם רוצה להגיע למדריגה ברוחניות עליו להשיג מעלת ההתבוננות, דבלא זה החכמה לא תרדוף אחריו.

וכך כותב רבינו יונה, בשערי תשובה (ש"א יא): ודע כי מי אשר הטא על דרך מקרה, כי התאוה תאוה ויחזק עליו יצרו ויתקפהו, ולא נחלצו רעיוניו וחושיו בפגעו בו, ולא מהרו לגעור בים התאוה ויחרב, על כן יגורחו היצר בחרמיו, ונפל במכמוריו לפי שעתו ועתו, בהיות רוח היצר רע מבעתו, ולא מאשר הפצו ורצונו למצוא עונו. עכ"ל. כלומר, הסיבה לחטא היא בעת שלא נחלצו חושיו ורעיוניו, בעת שהיו חושיו ושכלו ערים ורעננים שלא ליפול בחטא, ומכיוון שנרדמו נכשל בחטא.

הדרך למשול ביצה"ר זה רק ע"י החכמה בלבד. וכמו שאומר הנביא בהפטרה ישראל לא ידע עמי לא התבונן.

ויש לשים לב לכמה דברים שנוהגים בערב תשעה באב, ובימי בין המצרים. כתב השו"ע בסימן תקנ"ב סעיף ח': יש ליזהר שלא ישבו שלשה לאכול בסעודה המפסקת כדי שלא יתחייבו בזימון אלא כל אחד ישב לבדו ויברך לעצמו. וכתבו הפוסקים שבדיעבד גם אם ישבו לא יזמנו.

וצריך לדעת מה ההסבר להלכה זו, שלא ישבו ויזמנו.

ויש עוד מנהג שכשמגילת איכה נקראת בביה"כ, השמש מחלק נרות וכל אחד קורא לאור הנר שבידו. וזכורני שבחוץ לארץ, הילדים היו מחכים מתי השמש יחלק להם, ומצוי בספרים ישנים של קינות שיש טיפות שעוה עליהם.

וביעב"ץ צועק על המנהג הזה, שיש שמחה כשלכל אחד יש נר, ובפרט בחושך.

ומ"מ כך הוא המנהג בבתי הכנסת, וכן נהוג אצל אחינו האשכנזים, שאת הפסוק (דברים א, יב) איכה אשא לבדי טרחכם, מנגנים אותו במנגינת איכה.

וההסבר השטחי לזה הוא, שהמטרה היא לעורר צער, ואיכה זהו סמל לאיכה הנקראת בת"ב.

אולם בספרי חז"ל מוצאים הרבה יותר עמקות בזה. והוא, כי אנחנו בגלות כבר אלפים שנה, יותר מגלות מצרים שהיו בה ארבע מאות שנה ונגאלו, משא"כ כאן התחיל בשבעים שנה ולא נגמר.

וביארנו חז"ל שהיסוד למעם לאריכות הגלות בגלל יצר המחלוקת. וכל זמן שלא יהיו כאיש אחד בלב אחד הגאולה לא תהיה.

וזה הסיבה שכל אחד יושב לבד בסעודה המפסקת, להחזיר בנו את מעם הגלות, וזה משום שאנחנו לא באחדות. וקוראים כל אחד לאור נרו ולא לאור נר אחד.

וזה הטעם שאיכה אשא נקרא במנגינת מגילת איכה, כמו שכתב רש"י על הפסוק שם, שהרי לא היה להם בעיות פרנסה או שכירות ארנונה וכד', א"כ לא היה להם על מה לריב, ובכ"ז איכה אשא לבדי טרחכם משאכם וריבכם. וביאר רש"י שזה היה על דברים של מה בכך, עד כדי כך שהיה צריך לזה שרי אלפים שרי עשרות, דיינים יושבי על מדין. ועל זה שמתלונן מרע"ה שאיכה אשא לבדי טרחכם משאכם וכו'.

וכתבו בעלי המוסר שאם אדם יתבונן, ישים לב שמאז המח' של קין והבל, כל המח' הם על אותו דרך, ומשום מח' בסופו של דבר לא יצא תועלת, אלא רק חורבן. אפ' אם עשו אותה בתחילה לשם שמים.

וכך רואים בספר דברי חיים מצאנו בשם זקני הדור שלפניו שלא היה נמצא בזמנם שיהיו כמה בתי כנסיות ובתי מדרשות, בשביל לא להיבדל אלא כולם התפללו ביחד.

ואפי' שיש לזה סיבות של עליה ברוחניות מ"מ זהו יצר המח'.

וזה הטענה המקטרגת על עם ישראל, כמו שמצינו שהמן טען לאחשורוש ישנו עם אחד מפורד ומפורד בין העמים, שגם בין העמים שהשכל מחייב שכשנמצאים במצוקה מתאחדים, בכל זאת גם הם מפורד ומפורד.

אמרו רבותינו במדרש איכה פ"א פס"ד: רבתי בגוים. והלא כבר נאמר רבתי עם, ומה ת"ל רבתי בגוים, אלא רבתי בדעות.

ולכא' זו מעלה שיש ב"ב הרבה חכמים, אלא זהו שורש הקילקול, שלכל אחד דעה משלו, ודבר זה מוריד קידוש שם שמים ולא מוסף.

וכמו שכתוב בפסחים (סד ע"ב): תנו רבנן פעם אחת ביקש אנריפס המלך ליתן עיניו באוכלוסי ישראל, אמר ליה לכהן גדול תן עיניך בפסחים, נטל כוליא מכל אחד ונמצאו שם ששים ריבוא זוגי כליות, כפלים כיוצאי מצרים, חוץ מטמא ושהיה בדרך רחוקה. ואין לך כל פסח ופסח שלא נמנו עליו יותר מעשרה בני אדם. כלומר, נמצאו בירושלים שתיים עשרה מליון איש, ע"פ החשבון שהיו בכל קבוצה מליון ומאתים, ועל כל שה נמנו לפחות עשרה נמצא שתיים עשרה מליון איש. וחשבון זה רק אם נמנו עשרה על כל שה, ואם יותר כ"ש שהיו יותר, ובכ"ז מעולם לא אמר אדם צר לי המקום בירושלים.

א"כ מוכח שסיבת החורבן זהו ההבדל והפירוד.

וראיה מפורשת לזה משמות (א, ז) ובני ישראל פרו וישרצו וירבו ויעצמו במאד מאד, ותמלא הארץ אתם.

וכי התורה מדברת בדרך גוזמא.

אלא שגנאי הוא לעם ישראל, שהתפורו בכל ארץ מצרים, שלא יכלו לשבת ביחד. ולכן זו הסיבה שבני ישראל נשתעבדו בפרך (עיין רש"י שם).

ובשיעקב ירד למצרים כתוב: (שמות א, ה) ויהי כל נפש יצאי ירך יעקב שבעים נפש ויוסף היה במצרים. וביארו מהו הלשון ויהי לשון צער. היה צריך לכתוב לשון שמחה. אלא הצער הוא שאמנם היו צריכים להיות נפש אחת, אבל כשירדו כבר היו שבעים – פירוד והיבדלות.

ועפ"י מבארים את הגמ' בסנהדרין: (צו ע"א) אין בן דוד בא עד שתכלה פרוטה מן הכיס. שבן דוד יבוא רק כשתכלה הפרטיות מהלב שזהו הכיס. שיתחילו לדאוג איש לרעהו, ואיש לאחיו יאמר חוק. רק אז תבוא הנאולה. בשיהיה אחדות.

ולכן, אם נשים לב היצה"ר מצליח ועובד ושוקד רק על זה, לעשות מח' אפי' בין בני התורה.

ואפילו שיש איסור מאכלות אסורות, שזהו איסור גדול מ"מ אדם יאכל את כל סוגי ההכשרים, אפילו אם הם לא של רבותיו, אא"כ מסיבות תעמולה או חיזוק הכשרות.

אבל בדיעות, היצה"ר שולט שאדם ידבר ויחלוק וזהו דבר שגורם לגלות שתהיה בלי סוף.

וכמו שמצינו שרבינו יונה הכריז חרם על ספרי הרמב"ם, ושרפו את הספרים וחיבר ספר שערי תשובה לכפר על מה שיצא נגד הרמב"ם, ולאחמ"כ איזה גזרות קראו לעם ישראל האינקוויזיציה וכל השמד.

ואם בארזים נפלה שלהבת מה יאמרו אזובי הקיר...

ולכן נזהרו גדולי ישראל לא לדבר אפי' על גוי בשביל לא לתת כניסה ליצר המח'.

וכן ביארו במח' שהיתה בעדת קורח. שנאמר שם (במדבר טו, כט) אם כמות כל האדם ימותון אלה ופקדת כל האדם יפקד עליהם לא ה' שלחני. ואם בריאה יברא ה' ופצתה האדמה את פיה ובלעה אתם ואת כל אשר להם וירדו חיים שאלה וידעתם כי נאצו האנשים האלה את ה'.

והקשה הרב יטב לב מה הביאור באם כמות כל האדם לא ה' שלחני, ולכא' אם לא ה' שלחני וקורח צודק, שיאריכו ימיו ויקבל שכר, מדוע שימות כמות כל האדם.

ויישב שברגע שיש מחלוקת יש מיתה גם אם צודקים, ולכן ימותו או כמות כל האדם או בריאה יברא ה' אבל אין על זה שכר אריכות ימים.

נמצא שעם כל הסיבות הנכונות לעשות מח', יש לדעת שיש בה מיתה והיא הגורמת לאריכות הגלות.

והראיה, שאפילו תינוקות נבלעו באדמה אע"פ שהם לא אשמים.

יעטה בין המצרים מורה קצו

ויותר מבואר עכשיו המנהגים שהמכנה המשותף שבהם הוא להיות בודד ונפרד, שזה הגלות – ללמוד לבד, לגדול לבד, לא לעזור לשני.

הנאולה תתכן רק אם יהיה אחדות, וכן מצינו בילקו"ש דברים (פ"ג רמז תתיח): רבי נתן אומר הרי הוא אומר הן אל כביר לא ימאס, אין הקב"ה מואס בתפלתן של רבים, אבל תפילת יחיד לוקח הרבה זמן עד שמתקבלת התפילה.

ומסופר על הגאון מוילנא שהיה מגדולי הלוחמים בחסידות, מ"מ כותבים עליו תמיד הגאון החסיד, וזהו משום שבאמת לא היה נגד החסידות, אלא רצה לתחום תחום שלא יחשבו שזה התורה בלבד.

וזה גם הסיבה לגלות עם ישראל במדבר, שכתב רש"י (שמות ימ, ב): ויחן שם ישראל – כאיש אחד בלב אחד אבל שאר כל החנויות בתרעומות ובמחלוקת שלכן נמשכה גלותם במדבר.

וכתבו בספרי המוסר שכל הצרות שבאים לעולם, ובפרט שאנשים מתים צעירים זה בגלל המח'.

וכמו שמסופר בגמ' על ר' זירא שהיה הולך לארועים שמזמינים אותו מפני שמתכבדים בו.

ולכא' מדוע זה מהוה סיבה שילך.

אלא ידע ר' זירא שע"י שילך ומתכבדים בו ינסו ללמוד מדרכיו ויוכל להשפיע עליהם. לעומת זאת אם היה גבדל ונפרד מהם לא היה השפעה זו.

וכמו שרואים גם היום אצל גדולי ישראל שאפ' שבאים למקומות לכמה דקות מ"מ זה משאיר השפעה ורושם להרבה זמן.

הוא מה שכתב הדרך עין חיים, שהאדם צריך להתבונן, ובלא להתבונן החכמה לא תרדוף אחריו.

וכשמתבונן רואה הוא שהחכם בא לכאן, וזה משפיע באותו רגע, זה גם ישפיע עליו.

זכורני שפעם פתחו כולל יוסף חיים סמוך לכולל כאן, וכששמע זאת הרב חיררי שליט"א אמר: מי התיר להם לעשות כך. אפילו שמי יתן וכל עם ה' נביאים, מ"מ צריך תמיד ליוהר שלא יהיה גובע ממצב של פירוד.

דוגמא להתבוננות מעמיקה, ראיתי אצל הרב יצחק שחיבר שליט"א, שכשהגיע מארגנטינה לישראל לביקור, והכרתיו עוד מחו"ל מאז שיסד הת"ת בדמשק, וכאן היה הרב מסעוד בן שמעון שליט"א ראש הכולל, ובקשתי ממנו שילווח עימי, לבקש תרומה לכולל.

הלכנו אליו למלון דבורה ששם הוא התאכסן. והכירני וסיפרנו לו על הכולל אם יכול לעזור לנו. ואמר במילים האלה איזה תועלת יש לכם מהכולל הזה, אתם מביאים אברכים מחוץ למקום, בשביל שתיקראו ראש כולל, וכי זו חכמה להביא חכמים שכבר גדלו בתורה.

אלא תגדלו ילדים קטנים ותתנו להם חצי משכורת של אברך, והחצי השני תשימו להם בבנק שכשיגדלו אם ימשיכו בלימוד התורה יקבלו את זה.

ולזה אני מוכן לעזור, אולם לתת לאברכים שבאים ממקום אחר זה לא נקרא לגדל בתורה. זה לשמור על הגידולים.

רואים כאן התבוננות והסתכלות, ובאמת זכה להקים כמה מוסדות שמהם יצאו גדולי תורה.

ואפילו גדולי ישראל לא יכלו לחלוק עליו. ונוהר מלעבור על המילה שלו. ששם יש תקנה שלא מגירים יהודים בארגנטינה, וכמה שניסה הרב עובדיה יוסף שליט"א לשכנע אותו לא עזר, אמר לו בארגנטינה אין גרים. וזה גובע מאי רצון להיבדל אלא לדאוג לכלל.

ובפרט בתפלה יש להשתדל ברוב עם באחדות, ומצוי מאוד אצל התימנים שרוב התפלה קוראים ביחד זהו תפילת רבים.

וכמה טעויות גובעים מזה שלא מקשיבים למי שקורא נכון, וזה משום שכל אחד רוצה להיות חזן לעצמו ואינו מסכים להתבטל לציבור.

קירוב המשיח יתכן רק על ידי שתכלה הפרטיות מן הלב ונזכה להיות כאיש אחד בלב אחד.

שערי ציון – שערים המצוינים בהלכה

איכה יועם זהב ישנא הכתם הטוב תשתפכנה אבני קדש בראש כל חוצות. בני ציון היקרים המסולאים בפז איכה נחשבו לנבלי חרש מעשה ידי יוצר.

כתב רש"י: "שקינה זו נאמרה על יאשיהו כמ"ש בדברי הימים (ב לה, כה) הלא היא כתובה על ספר הקינות ועמה חבר בתוך הקינה את שאר בני ציון".

בני ציון היקרים המסולאים בפז היינו הת"ת המצוינים בהלכה ונמשלו לג' דברים:

א. זהב המזהיר.

ב. כתם – דהיינו קבוצת כלי נוי הזהב שהם לעדי קרוי כתם (רש"י) כלומר כל תכשיט בפני עצמו עדיין עומד בחשיבותו, אלא שמעלת הכתם הוא במזוג הנוונין הנאה (ולא עמם המראה אלא נשתנה ממזוגו והרכבתו – ישנא הכתם הטוב).

ג. אבני קדש – כמו שדרשו בתענית (ד ע"א) ארץ אשר אבניה ברזל אל תקרי אבניה אלא בוניה, דהיינו הת"ת וגם נקראו בוניך ונקראו בנאים.

פי' שלשת המעלות הנ"ל הוא: א. ידוע שעיקר פרי התלמוד הוא בירור הלכה כמו שמצינו במעשה המובא בגיטין (גח, א) ת"ר מעשה ברבי יהושע בן חנניה שהלך לכרך גדול שברומי, אמרו לו תינוק אחד יש בבית האסורים יפה עינים וטוב רואי וקווצותיו סדורות לו תלתלים, הלך ועמד על פתח בית האסורים אמר מי נתן למשיסה יעקב וישראל לבוזים (ישעיה מב), ענה אותו תינוק ואמר, הלא ה' זו הטאנו לו ולא אבו בדרכיו הלך ולא שמעו בתורתו.

אמר מובטחני שמורה הוראה בישראל, העבודה שאיני זו מכאן עד שאפדנו בכל ממון שפוסקין עליו, אמרו לא זו משם עד שפדאו בממון הרבה, ולא היו ימים מועטים עד שהורה הוראה בישראל ומנו רבי ישמעאל בן אלישע, ע"ב.

רבי יהושע בן חניה לא שבחו שיהיה ראש ישיבה גדול וכו', כי שבחו של ת"ח אינו אלא כשיודע לאסוקי שמעתתא אליבא דהלכתא עד שההוראה תתברר כראוי.

וע"ז אמרו בב"ק (צב ע"א) ידיו רב לו לא הוה סליק ליה שמעתתא אליבא דהלכתא.

ע"ז מקונן הנביא איכה יועם זהב, המעלה הוואת של בהירות החלכה נעשית עמומה כמ"ש רש"י על הפסוק טבעו בארץ שעריה וכו' מלכה ושריה בגוים אין תורה – אין בהם מורה הוראה.

יש ת"ח גדולים היכולים לברר שיטות ראשונים כראוי, אבל אינם נומרים את העיון עד הסוף, כי אינם מסיקים שמעתתא אליבא דהלכתא.

יש ת"ח יראי ה' לומדים את המשנה ברורה לא בגלל עיונם בחכמה אלא מפני יראת שמים שלא יבשלו, ולכן מרבים ללמוד או"ח ולא שאר חלקי השו"ע כי תורתם ויראתם אינם קשורים ביחד. (כדברי חכמי האמת שהם תריץ רעין ולא מתפשטין).

ב. ישנה הכתם הטוב: התוס' בד"ה שובו בנים שובבים חוץ מאלישע אחר (תגינה טו ע"א) כתבו בשם הירושלמי שירדה איש מן השמים והקיפה את ר' יהושע ור' אליעזר במילת בנו של אבויה, וכששאל אותם אבויה על פשר הדבר אמרו לו יושבים היינו וחורזין ד"ת מתורה לנביאים ומנביאים לכתובים והיו הדברים שמחים כנתינתן מסיני.

וכן איתא במדרש שיה"ש על הפסוק צוארך בחרוזים: בן עזאי היה יושב ודורש והאש סביבותיו, אזלון ואמרו לר"ע, עקיבא ר' בן עזאי יושב ודורש והאש מלהטת סביבותיו הלך אצלו ואמר לו שמעתי שהיית דורש והאש מלהטת סביבותיך אמר לו הן, אמר לו שמא בחדרי מרכבה היית עסוק, אמר לו לאו, אלא הייתי יושב וחורז בד"ת ומתורה לנביאים וכו' והיו הדברים שמחים כנתינתן מסיני והיו ערבים כעיקר נתינתן וההר בוער באש.

וכן ר' אבהו וכן אירע לרשב"י בליל חג השבועות מפני שהיה חורז.

ה"יפה קול" על המדרש הנ"ל מפרש על דרך השאלה את המושג שהאש מלהטת סביב הדורשים לומר שדבריהם מבוססים בראיות מוצקות שאין עליהם עוררים וכו'.

ועכשיו בעוה"ר אף מי שהוא מוכשר להוראה והוא חורג, משתמש בכחו לחפש גרסאות בכתב יד, או שיטות מהודשות מכת"י כאילו כבר בקי בגפ"ת ובדברי הראשונים שבידינו ושמעתי בשם הרי"ז מבריסק ז"ל שאמר הללו אינם שמחים על הגירסא החדשה שמצאו, אלא הכוונה היא לומר מה שכתוב בספרינו אינו. וע"ז יש להצטער.

ג. תשתפכנה אבני קדש. ת"ח נקראו בונים מפני שהם מרבים שלום בעולם. ועכשיו שהת"ח – אבני הקדש משתפכים בראש כל חוצות כדי לקבל משרה או איזה תפקיד ובכך שהם מטילים תחרות בין ישראל לאביהם שבשמים (שבת קטז ע"א) וזה היפך השלום.

וכמו שכתב הרב דרש משה ח"ב בשם "הגיוני אבות" על מ"ש רו"ל כל הלומד תורה לשם שמים זוכה לדברים הרבה אוהב את המקום ואוהב את הבריות, בדרך הלצה אדם שלומד תורה לש"ש אוהב את המקום בו הוא לומד, אינו מחפש מקומות אחרים עבור כסף או כבוד, וממילא אוהב את הבריות.

אדם שאינו שבע רצון ממקומו מתחיל להטיל פגם באנשים, שהם לא מכבדים אותו ולא עושים לו את הכבוד הראוי, אבל מי שאוהב את המקום ממילא אין לו מה לדבר על הבריות וזה השלום האמיתי בין אדם לחבירו.

זוהי ההשתוקקות של הנביא ישעיה ואשיבה שופטין כבראשונה ויועצין כבתחילה אחרי כן יקרא לך עיר הצדק קריה נאמנה.

מגיד דבריו ליעקב חקיו ומשפטיו לישראל: אלו המשפטים לפי שאין מדותיו של הקב"ה כמדת בשר ודם, מדת בשר ודם מורה לאחרים לעשות והוא אינו עושה כלום, והקב"ה אינו כן כל מה שהוא עושה אומר לישראל לעשות ולשמור.

מעשה ברבן גמליאל ורבי יהושע ורבי אלעזר בן עזריה ורבי עקיבא שהלכו לרומי ודרשו שם, אין דרכיו של הקב"ה כבשר ודם ונזר נזירה והוא אומר לאחרים לעשות והוא אינו עושה כלום והקב"ה אינו כן.

לשם מה מספרים חז"ל שהלכו לרומי ודרשו שם וכי מה מעניין אותנו איפה שהלכו לדרוש, מענינת אותנו עצם הדרשה ולא דוקא המקום.

משמע שהז"ל כיוונו בספור המקום כוונה מיוחדת לספר לנו את אופן הדרשה והמקום שלה שהוא ברומי, מקום שהחכמה והמעשה הם אצלם כשני דברים נפרדים אין מעשיהם מתאימים לחכמים, ולכן באו לשם בחבורה שלימה לדרוש לפניהם את מה שחסר להם, לדרוש מהם את ההיפוך, שהמעשים יהיו תואמים למאמריהם ולחכמתם.

הם באו ונילו להם את חכמת ישראל שהוא חלק מנפשם שהחכמה היא המהות שלהם, הם והחכמה חד הוא ומי שהחכמה נפרדת ממנו, הרי הוא כחמור נושא ספרים ואיך יוכל ללמוד לאחרים כאשר הוא בעצמו אינו נשלט על ידי החכמה. וכאמור לתורה ולתעודה אם לא יאמרו כדבר הזה אשר אין לו שחר, אם על עצמו אינו מזריח אורה וכיצד יזריח על אחרים.

כל מי שחכמתו ממנו וחוצה אינו שולט בחכמתו והוא נפרד מחכמתו ואינו עצם מעצמו, הרי זה מדרכי האמורי: "אמורי" בעל אמירה שאומר הרבה ואפי' מעט אינו עושה להיטיב.

ומי שאינו עושה בחכמתו תוכחתו נופלת על הלבבות כאשר יפול הגשם על האבנים, שהרי אם אין יראה אין חכמה, וביאר החסיד יעב"ץ ז"ל כי יש חכם גדול בחכמה ואינו חכם, ויש שאינו יודע אף אות אחת והוא חכם גדול.

